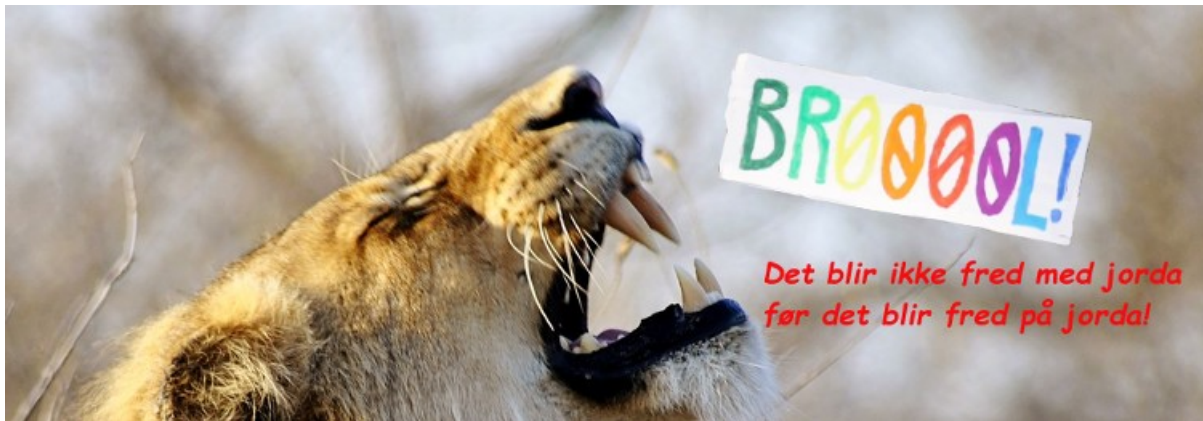

Et brøl mot miljø- og klimakonsekvenser av krig, opprustning og militarisering

Av Geir Hem, oktober 2019

Ungdom og andre etterlyser politisk handlekraft i miljø- og klimasaken, relatert til fossile brennstoffer og klimaendringer. Bra! Men hvorfor er det så mye taushet rundt klima- og miljøkonsekvenser av kriger og militarisering. Hvorfor stilles ikke høylytte krav om politiske handling i denne sammenhengen.

Motstand mot atomvåpen har lenge hatt forbindelse til miljøbevegelsen. Resultatet fra atombomber har ikke vært så lett å overse. Samtidig er en del miljøvernere og atomvåpen-motstandere veldig forsiktig med å adressere krigstemaer og militarisme i konkrete sammenhenger. Bruken av atomvåpen gjøres til et isolert spørsmål, og andre miljøkonsekvenser av kriger, militær opprustning og militærindustrien berøres og omtales i liten grad.

«Miljøet har lenge vært et stille offer for krig og væpnet konflikt. Fra forurensning av land, avskoging og plyndring av naturressurser og kollaps i økosystemene, er miljøkonsekvensene av krig ofte omfattende og ødeleggende.»

Ban Ki-moon

I Norge finnes det bare deler av et miljøregnskap. Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) legger frem sektorbaserte miljø- og klimaregnskaps-tall, og budsjettokumenter og årsrapporter kommer med noen prognoser. Men her er mildt sagt store huller.

Internasjonalt vises det ofte til at utslipp fra militærets forbruk av diesel og bensin er inkludert allerede i nasjonale tall. De raffinerer ikke råolje selv, men kjøper fra andre. Men dette bidrar til at det ikke settes fokus på militære utslipp direkte.

I den juridisk forpliktende Klimakonvensjonen fra klimatoppmøtet i Paris 12. desember 2015 (ratifisert i 2017) hvor land ble oppfordret til å rapportere alle klimapåvirkende utslipp, ble det gitt aksept for militært hemmelighold. Forurensning og miljøutslipp fra militær virksomhet utelates som regel også fra såkalte «miljøregnskap» og er i stor grad utelatt fra miljøreguleringer.

En sosial og rettferdig klimapolitikk må ta inn over seg en helhet, hvor kampen for **fred med jorda** (klima og naturen) forenes med kamp for **fred på jorda** (krig og ødeleggelser).

Dette virker to veier. Klima- og miljøkriser kan på sin måte føre til kriger, og samtidig må fredsarbeidet være noe av det viktigste i miljø- og klimakampen. Det er begrensende for en helhetlig miljøbevegelse å ignorere kamp mot militarisme og kriger fordi militærsektoren, som i navnet skal ivareta menneskers sikkerhet, er en sentral bidragsyter til å ødelegge livsgrunnlaget til kommende generasjoner.

Det er vel egentlig ikke overraskende, at det største militærindustrielle komplekset i historien også er den største forurenseren på planeten. Militæret står for 13,5 prosent av klimautslipp og er en versting. Til sammenligning står flyindustri for 1,9 prosent. (kilde: Gunnar Garfors, Bergens tidende 20/5/19)

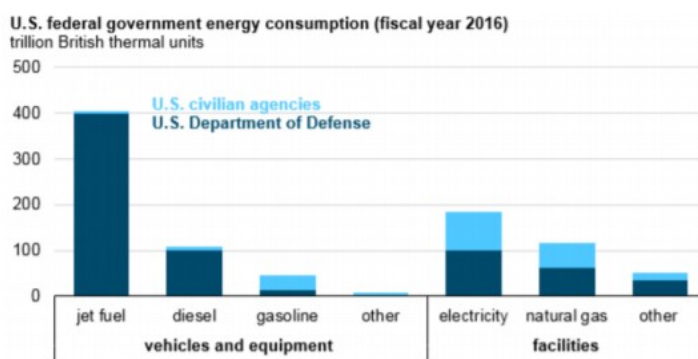
«Energi er livsnerven i våre krigføringsevner» (USA general David Petraeus)

Det amerikanske militæret alene er verdens største bruker av fossilt brennstoff og den største produsent av drivhusgasser. USAs forsvar bruker 17 milliarder liter olje hvert år og slipper ut opp mot 70 millioner tonn CO₂ ekvivalenter pr. år. (ikke medregnet utenlandske baser.) Beregninger gjort på midten av 1990-tallet viste at militæret sto for 25 prosent av verdens forbruk av flybensin, 9 prosent av forbruket av stål og jern, og dessuten konsumerte mer aluminium, kobber, nikkel og platina enn alle utviklingsland til sammen. (kilde: IKFF Bergen)

USAs utslipp bare fra direkte militære operasjoner 2001 til 2017 er beregnet til ca. 766 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Og av disse er mer enn 400 millioner tonn knyttet til såkalte «overseas operations» i krigssoner i Afghanistan, Pakistan, Irak og Syria. (Kilde: *Pentagon Fuel Use, Climate Change, and the Costs of War*, Watson Institute, juni 2019)

Installasjoner som støtter opp om de amerikanske militære operasjonene og energiforsyningene inkluderer mer enn 560.000 bygninger ved ca 500 «installasjoner» som opptar over 27 millioner dekar av land.

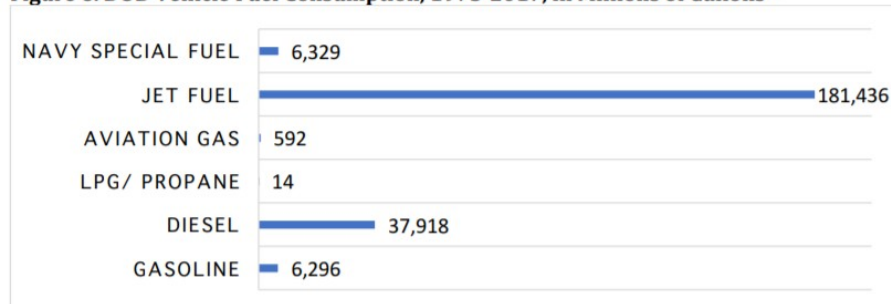
Categories of Energy Consumed by the US Government and DOD

(Kilde: *Pentagon Fuel Use, Climate Change, and the Costs of War*, Watson Institute, juni 2019)

«Operasjonelt» energibruk, som brukes til trening, forflytninger, og i å opprettholde militære styrker og våpenplattformer, står for 70 prosent. 20 prosent er knyttet til «bulkdrivstoff» inkludert olje og diesel til en del jagerfly.

Figure 6. DOD Vehicle Fuel Consumption, 1975-2017, in Millions of Gallons³⁰

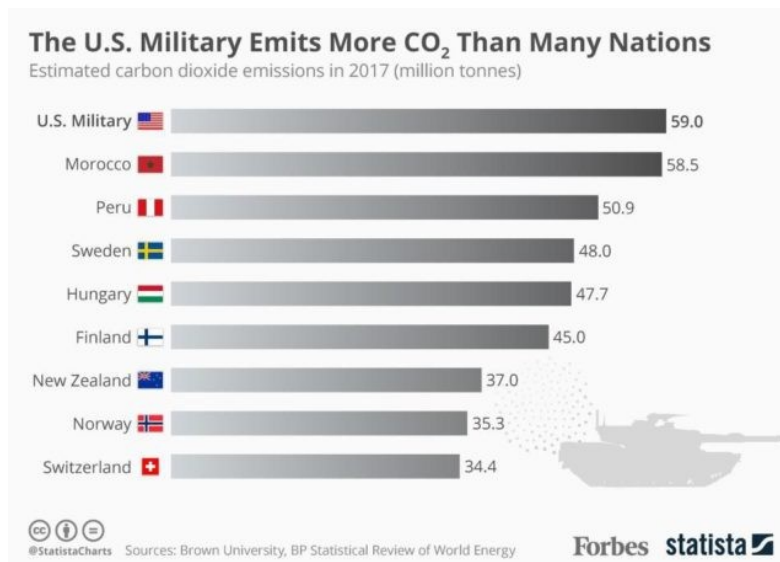

(Kilde: Pentagon Fuel Use, Climate Change, and the Costs of War, Watson Institute, juni 2019)

USAs Forsvarsdepartement har selv estimert drivhusgass utslipp 2001 – 2017 for «standard og ikke-standard operasjoner» til å være 1.212 tonn CO₂ ekvivalenter. (Kilde Watson Institute)

For hvert år er Pentagons miljøfiendtlig utslipp større en mange lands totale utslipp.

F.eks. i 2017 var USA-militærets utslipp 59 millioner tonn. Det samme året stod Finland for 46,8 millioner, Sverige for 50,8 og Danmark for 33,5.

Husk at mere enn 60 land har deltatt i USA-ledete kriger i Afghanistan og 37 land i Irak. Så disse krigenes samlede miljøregnskap går langt utover direkte USA-beregnete tall. I tillegg, ved estimerer ved drivhusgassutslipp, må det tas med mye annet. F.eks. tapet av faktisk og fremtidig karbonbinding på grunn avskoging når folk som fortrenses av krig bruker skog til ly og drivstoff eller når områder direkte ødelegges av krigshandlinger.

Militærets karbon-fotmerker er enorme, både knyttet til militære operasjoner såvel som store globale nettverk av containerbåter, transportkjøretøyer, lastefly og transport av våpen og hydrokarbon brennstoffer. Hvis USAs militære var et land, så ville brennstoffbruken alene gjøre det til den 47'ende største forurenseren og større enn 147 land. (Royal Geographic Society – IBG, juni 2019)

Det er knapt noen aktiviteter som er så forurensende i verden som militæret og krigføring.

Bilde satt sammen fra www.nrdc.org/wildlife/marine/

Miljø- og klima-påvirkende utslipp fra militæret omfatter mange områder

- Overordnede militære utslipp for installasjoner og ikke-krigshandlinger.
- Krigsrelaterte utslipp fra det militæret i utenlandske beredskapsoperasjoner.
- Utslipp forårsaket av militærindustrien - for eksempel for produksjon av våpen og ammunisjon.
- Utslipp forårsaket av direkte målretting av petroleum, og bevisst forbrenning av oljebrønner og raffinerier fra alle parter.
- Kilder til utslipp fra ulike krigførere.
- Energi som forbrukes ved gjenoppbygging av skadet og ødelagt infrastruktur – inkludert land, natur, skoger, jordbruksområder, vannkilder
- Utslipp fra andre kilder, for eksempel brannutrykninger og fjerning av kjemikalier, inkludert Halon, en klimagass, og fra eksplosjoner og branner på grunn av ødeleggelse av «ikke-petroleumsmål» i krigssoner.

Dette er bare en del av miljøkonsekvenser. Direkte ødeleggelser med langtidsvirkning over store landområder og skader på natur, dyreliv og mennesker – i tillegg til langsiktige miljø- og klimakonsekvenser.

Forurensninger i luft, jord og grunnvann skapt av «NATO-fly» blir drevet med NATOs flydrivstoff. De er sterkt kreftfremkallende på grunn av spesielle tilsetningsstoffer til kreftfremkallende luftforurensende stoffer. Her er helseplagene ofte målbevisst dekket over av militæret. De fleste militære flyplasser er forurenset av bruk av PFC-kjemikalier som brukes til brannslukking med skum. PFC er praktisk talt ikke-nedbrytbart og infiltrerer til slutt grunnvann med langsiktige effekter på menneskers helse. For å rehabilitere de militært forurensete områdene, anslås det minst flere milliarder dollar over hele verden.

Under **NATO-øvelsen Trident Juncture** i fjor deltok ca 10.000 kjøretøyer, 250 fly og 70 skip. Forsvaret selv har oppgitt at det ble sluppet ut 73.530 tonn CO₂-ekvivalenter fra land og luftaktiviteter under øvelsen.

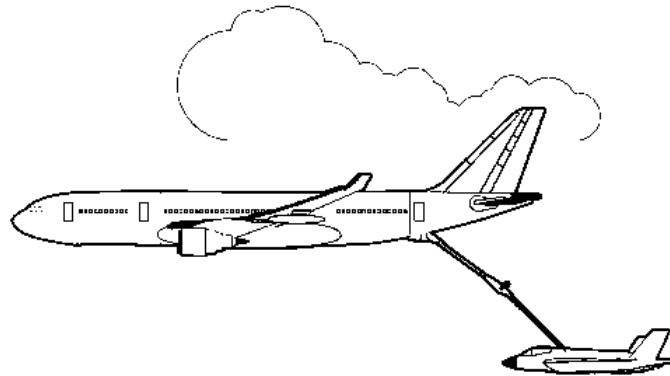
Radioaktiv ammunisjon og kjemiske våpen

Uran-ammunisjon ble brukt i krigene til den USA-ledede koalisjonen mot Irak i 1991 og 2003 og i Nato-krigen mot Jugoslavia i 1998/99. Dette inkluderte kjernefysisk avfall med gjenværende radioaktivitet, som forstøves til mikropartikler når du treffer mål ved veldig høye temperaturer og deretter distribueres vidt ut i miljøet. Hos mennesker kommer disse partiklene inn i blodomløpet og forårsaker alvorlig genetisk skade og kreft. Denne informasjonen og reaksjonene på den er blitt hysjet ned, til tross for at den er godt dokumentert.

Effektene av kjemiske våpen er godt dokumentert, for eksempel bruk av sennepsgass i første verdenskrig som drepte 100 000 mennesker og forgiftet store landområder. Vietnamkrigen på 1960-tallet var en krigen som målrettet angrep natur og miljø. Det amerikanske militæret brukte den gassen «Agent Orange» for å ødelegge skog og avling. Dette var måten å forhindre bruk av jungelen som et skjulested og forsyningene til motstanderen. For millioner av mennesker i Vietnam har dette ført til sykdommer og dødsfall - til dags dato blir barn født i Vietnam med genetiske lidelser. Flere parter i krigføring i Midt-Østen anklages for bruk av kjemiske våpen også i våre dager.

En virkelig «flyskam» burde knyttes til innkjøp og bruk av F-35 jagerfly

F-35 og A330 tankfly – bensinstasjon i 10 000 fot

Med et tankfly kan andre fly få etterfylt drivstoff i luften. Et F-35 legger seg bak tankflyet som fører ut en lang bom. Denne kobles til F-35 via et drivstoffinntak rett bak kampflyets cockpit. Airbus A330 multirolle tank- og transportfly kan frakte med seg 111 000 kg drivstoff, nok til å etterfylle flere fly underveis på ett tokt. (forsvaret.no)

Om ti år ligger det an til at de direkte utslippene fra Forsvarets bruk av drivstoff til flyene, båtene og kjøretøyene sine, vil være hele 33 prosent høyere enn i fjor. Det går fram av klimaeffekten av Forsvarsdepartementets budsjett, i Klima- og miljødepartementets budsjettforslag for 2020. «Utslipp i 2030 vil være vesentlig høyere hovedsaklig som følge av innføring av F-35 jagerfly», står det i budsjettdokumenter.

Forsvaret selv anslår at gjennomsnittlig drivstofforbruk for de nye jagerflyene vil være opp mot 60 prosent høyere enn hos dagens jagerfly. Det er basert på at F-35 vill forbruke 5.600 liter drivstoff pr. time. Andre beregner mener at det kan dreie seg opp mot ca. 10.000 liter drivstoff i timen. De 52 norske F-35 kampflyene vil i så fall øke Norges utslipp fra militærfly til ca. 5-600.000 tonn CO2 ekvivalenter pr. år, basert på at de bruker. Dermed vil Norge faktisk doble sitt årlige utslipp fra militære jagerfly. Dette tilsvarer utslippet fra en halv million mennesker som holder seg innenfor klodens tålegrense på 1 tonn CO2/år.

Forventet utslippsøkning på 207 prosent fra fly i det norske forsvaret

I fjor var de beregnede utslippene fra Forsvarets fly, båter og kjøretøy på 242.000 tonn CO₂-ekvivalenter. Budsjettet for 2020 anslår at de fram mot 2030 vil vokse til 322.000 tonn CO₂-ekvivalenter, selv om det forventes en nedgang i utslippene fra både Forsvarets administrative kjøretøy og båtene deres. Forklaringen er til dels en antatt vekst i utslippene fra de militære kjøretøyene på 12,5 prosent. Denne økningen blir likevel satt fullstendig i skyggen av hva som er i vente for Forsvarets flygende materiell. Beregningene tilsier utslipp som er 207 prosent høyere i 2030 enn de var i 2018. Her er ikke medregnet alle konsekvenser fra norsk deltakelse i utenlandsoppdrag.

Militæret og krigers øvrige miljøkonsekvenser må med i regnskapet, med militærvirksomhets påvirkning på jord, vann, luft, natur, klima og mennesker. I tillegg kommer den direkte ressurs- og energibruk som som i seg selv må begrenses og hvor militæret er et sluk.

Atomvåpenmotstand har i mange år vært knyttet til miljøkampen.

At atomvåpen har åpenbare miljøkonsekvenser, er mildt uttrykt. For mange forskere er den første atombombeeksplosjonen i 1945 ansett å bli sett på som inntreden i en ny geologisk tidsalder, Anthropocene. Atombombene på Hiroshima og Nagasaki var et masse mordet. De langsiktige virkningene av flere tiår med radioaktive forurensede områder har gjort at hundretusener flere mennesker har omkommet som følge av relaterte sykdommer. Frigjøringen av radioaktivitet siden den gang kan reduseres naturlig med halveringstiden til radioaktive elementer, i noen tilfeller skjer dette først etter flere tiår. På grunn av de mange atomvåpenforsøkene midt på 1900-tallet, for eksempel, er havbunnen i Stillehavet forsuret ikke bare av plastdeleer, men også av radioaktive materialer.

Atombombeprovene i atmosfæren fram mot prøvestansavtalen 1963 hadde avslørte uopprettelige skader på økologi og mennesker, særlig urfolk på Stillehavsoyene og i Arktis. Da Sovjetunionen utløste historiens sterkeste atombombe på 58 megatonn over Novaja Zemlja, kalt "Tsaren", den 30. oktober 1961 var dette varsko om dommedag. Bomben var over 3000 ganger sterkere enn "Little Boy" på 20 kilotonn som ble sluppet over Hiroshima. Soppen som reiste seg var 30 km i diameter og sju ganger høyere enn Mount Everest. Styrken tilsvarte et jordskjelv tilsvarende 5,2 på Richters skala og trykkbølgen gikk tre ganger rundt kloden.

Militære utgifter bremser miljøtiltak og energiovergang

I tillegg til de direkte belastningene på miljøet og klimaet fra militæret, fratar de høye utgiftene til våpnene mye penger fra investeringer i miljøtiltak, miljø-gjenoppretting og energiovergang. Uten nedrustning er det et dårlig internasjonalt klima for samarbeid som er forutsetningen for global innsats for miljøvern og klimatiltak. For å redde det globale klimaet og dermed menneskeheten, må det skje en tydelig endring av ressursbruken.

Krig og vold for imperial ressursikkerhet

Global utnyttelse av råvarer og deres transport krever imperial maktpolitikk for å beskytte tilgangen til fossile ressurser. Militære operasjoner brukes av USA, NATO og andre stormakter for å sikre energikilder og forsyningsveier via tankskip og rørledninger. Kriger har vært og føres (Irak, Afghanistan, Syria, Mali) med det for øye.

Globalt sløsing med ressurser er bare mulig med militær maktpolitikk. Produksjon og salg av produkter for globale markeder fører til sløsing med ressurser, også på grunn av inflasjonsveksten i transportveier, noe som fører til et økende forbruk av fossilt brensel. For å åpne land som markeder for globale produkter blir de også satt under militært press.

10 måter klimakrisen og militarismen er sammenvevd

Deler av miljørettsbevegelsen internasjonalt viser hvordan global oppvarming er knyttet til spørsmål som rasisme, fattigdom, migrasjon og folkehelse. Et område som er intimt knyttet til klimakrisen er militarisme og krig. Her er oppsummert noen av måtene disse problemene er sammenvevd på:

1. Militæret beskytter «Big Oil» og andre råvareindustrier. Militæret har ofte blitt brukt for å sikre at selskaper har tilgang til markeder råvarer, spesielt olje, over hele verden. Gulf-krigen fra 1991 mot Irak var et åpenbart eksempel på krig for olje. I dag er militærstøtte til Saudi-Arabia koblet til den fossile brennstoffindustriens ønske om å kontrollere tilgangen til verdens olje. Hundrevis av militærbaser spredt over hele verden er i ressursrike regioner og i nærheten av strategiske områder.

Vi kan ikke gå av tredemøllen for fossilt brensel før vi stopper militæret fra å fungere som verdens beskytter av «Big Oil».

2. **Militæret er den største institusjonelle forbruker** av fossile brensler i verden. Hvis Pentagon var et land, ville dens drivstoffbruk alene gjøre den til den 47. største utslipper av klimagasser i verden, større enn mange nasjoner. Militære utslipp kommer bl.a. fra drivstoff til våpen og utstyr, samt belysning, oppvarming og kjøling av mer enn mange hundre tusen bygninger rundt om i verden.

3. **Militæret monopoliserer finansieringen vi trenger for å ta alvorlig tak i klimakrisen.** Globalt ble det brukt 16.000 milliarder kroner på militær virksomhet i 2018 (SIPRI). Avskaffing av all sult og fattigdom vil til sammenligning koste 2100 milliarder. FNs årsbudsjett for nedrustning er på 90 millioner kroner. Bare en liten prosent av de militære budsjettene for 2019 ville være nok til å finansiere hundretusener av arbeidsplasser for grønn infrastruktur i stedet.

4. Militære operasjoner etterlater en **giftig arv i kjølvannet**. Militærbaser og aktiviteter ødelegger landskapet, forurenser jorda og forurenser drikkevannet. 800 av de 1100 mest forurensete områdene i USA er militære øvelsesområder. For ikke å snakke om krigers ødeleggelser av natur, miljø og klima. Bruk av biologiske- og kjemiske våpen (ABC) og lagre og testing av atomvåpen. Daglig dør og lemlestes mennesker av tidligere krigers landminer.

5. **Kriger herjer skrøpelige økosystemer** som er avgjørende for å opprettholde menneskers helse og en beboelig planet. Direkte krigføring innebærer iboende ødeleggelse av miljøet, gjennom bombeangrep og støv-på-bakken og invasjoner som ødelegger land og infrastruktur. Israels bombing i Gaza 2008-2014 var bl.a. målrettet mot kloakkrensning og kraftanlegg, og etterlot 97 prosent av Gazas ferskvann forurenset av saltvann og kloakk, og derfor uegnet til konsum.

I Yemen har den Saudi-ledede bombekampanjen skapt en humanitær og miljøkatastrofe, med mer enn 2000 tilfeller av kolera som nå blir rapportert hver dag. I Irak inkluderer miljøgifter som ble

etterlatt ved den militære invasjonen fra 2003, utarmet uran, som har etterlatt barn som bor i nærheten av militære baser med økt risiko for medfødt hjertesykdom, ryggmargsdeformiteter, kreft, leukemi, leppe i spalte og manglende eller misdannede og lammede lemmer. Eksempler fra tidligere verdenskriger til regionale konflikter er mangfoldige.

6. Klimaendringer er en "trusselmultiplikator" som allerede gjør farlige sosiale og politiske situasjoner enda verre. Flere økologiske katastrofer betyr flere massevandringer, flyktninger og flere kriger. Det kan også føre til flere innenlandske væpnede sammenstøt - inkludert borgerkrig - som kan utvikle seg utover grenser og destabilisere hele regioner.

7. Stormakter med militær støtte saboterer internasjonale avtaler som tar for seg klimaendringer og krig. USA har bevisst og konsekvent undergravet verdens kollektive innsats for å håndtere klimakrisen ved ikke å kutte klimagassutslipp og senke farten på overgangen til fornybar energi. USA nektet å delta i den internasjonale straffedomstolen som etterforsker krigsforbrytelser, bryter internasjonal lov med ensidige invasjoner og sanksjoner. De har følge med Russland på mange områder og atomavtaler visner. Ved å velge å prioritere militær virksomhet fremfor diplomati, sendes meldingen om at "makt gir rett" og **gjør det vanskeligere å finne løsninger på klimakrisen** og potensielle og pågående militære konflikter.

8. Massemigrasjon er drevet av både klimaendringer, sosial nød, fattigdom og konflikter. Intern migrasjon og flyktninger kan skje i stort omfang. Ved USAs grense er migranter i dag låst inne i bur og strandet i leirer. I Middelhavet har tusenvis av flyktninger omkommet mens de forsøkte farlige sjøreiser. I mellomtiden **tjener våpenhandlerne og militær virksomhet, som driver opp konflikter, godt av å selge våpen og bygge internerings-fasiliteter for å sikre grensene mot flyktingene.**

9. Militarisert statlig vold brukes mot samfunn og folk som står opp mot selskapers miljøødeleggelse. Folk som kjemper for å beskytte landene og landsbyene sine mot oljebor, gruveselskaper, «agribusiness», etc. blir ofte møtt med statlig og paramilitær vold. Vi ser dette i Amazonas i dag, der urfolk blir myrdet for å prøve å stoppe oppklaring og forbrenning av skogene deres. Vi ser det i Honduras, der aktivister drept for å prøve å bevare elvene sine. I 2018 var det 164 dokumenterte tilfeller av miljøvernere myrdet over hele verden. Regjeringer rundt om i verden utvider unntakslovene sine for å omfatte klimarelaterte omveltninger og miljøvernaktivister.

10. Klimaendringer og atomkrig er begge eksistensielle trusler mot planeten. Katastrofale klimaendringer og atomkrig er unike i den eksistensielle trusselen de utgjør for selve overlevelsen av menneskets sivilisasjon. Opprettelsen av atomvåpen - og spredning av dem - ble ansporet av global militarisme. Selv en veldig "begrenset" atomkrig, som involverer mindre enn 0,5% av verdens kjernefysiske våpen, ville være nok til å forårsake katastrofale globale klimaforstyrrelser og en verdensomspennende hungersnød, og sette opp til 2 milliarder mennesker i fare. Bulletin of the «Atomic Scientists» har satt sin ikoniske Dommedagsklokke til 2 minutter til midnatt, og viser det alvorlige behovet for ratifisering av traktaten om forbud mot kjernevåpen. Miljøbevegelsen og anti-nakenbevegelsen må jobbe hånd i hånd for å stoppe disse truslene mot planetarisk overlevelse.

(Referert til Medea Benjamin, Common Dreams,26/9/2019)

Hvorfor adresserer ikke store deler av miljøbevegelse sammenhengen mellom kriger, militær opprustning og miljøer med større tyngde?

Den kjente kanadiske journalisten Naomi Klein tar opp viktige temaer i boka «This Changes Everything». Et av hovedpoengene er viktigheten ved å se sammenhengen mellom sosiale folkelige bevegelser, fredsbevegelser og miljøbevegelser, og at disse samarbeider.

Flere bør melde seg på! 7. oktober blokkerte aktivister fra "XR Peace" (en del den internasjonale miljøbevegelsen Extinction Rebellion) en gate utenfor Storbritannias Forsvarsdepartement med krav om å "omdirigere ressurser fra militære for å adressere klimakrisen"

Bilde fra <https://xrpeace.org>

Grunnlag og viktigheten ved at kriger og militær opprustning bør adresseres i miljøperspektiv er omtalt over. Så hvorfor engasjerer likevel store deler av miljøbevegelsen seg ikke mer rundt militarisering og krig? Her er noen momenter:

- **På et vis krever engasjement mot krig og militarisering et bredere samfunnsengasjement**
Mange miljøengasjementer spinner ut av lokale forurensnings-opplevelser her og nå. Samtidig er ofte fredsengasjement basert enten på noe som skjer andre steder, eller globalt – det er ikke krig der du bor. En del oppfatter spørsmålet om kriger og militæret som komplekst og forstyrrende for målrettet miljøengasjement.
- **Fakta og sammenhengen er lite omtalt i media**
At «ja til miljø = nei til krig og militarisering» krever ofte kunnskaper om krigers og militariseringens miljøpåvirkninger – som skjer andre steder. Fakta omtales lite i media og det holdes utenfor miljøregnskap. Når det snakkes om kriger og militæret, så dreier det seg stort sett om behov knyttet til konflikter, forsvar, styrke og teknisk effektivitet i forhold til fiender.
- **Militæret knyttes til oppfatninger og følelser rundt frihet og trygghet**
Militæret framstiller seg som nødvendig for frihet og trygghet. Det framstår som nødvendige forsvarsbyggverk. Dette blir et premiss som er rådende. Det er såkalt forsvarspolitisk enhet (forlik) som gjelder mellom politiske partier i Norge. Uten at innholdet og konsekvenser diskuteres særlig i det offentlige rom. Det er et grunnlag for at krigsbeslutninger kan fattes i lukkede rom, og at f.eks. beslutningen om norsk bombing i Libya ble fattet via sms, uten veldig store protester. I et sånt perspektiv så blir miljøkonsekvensene framstilt som et nødvendig onde. Det er ikke noe alternativ og «fienden» er jo ofte like mye, om kanskje, verre miljøsvin.

- **Redsel for politisering og splittelse innad i miljøbevegelsen**

Ulike deler av miljøbevegelsen engasjerer seg i ulik grad i større samfunnsproblemer. Noen er i en viss grad «ensaks-bevegelser» som konsentrerer seg om å redusere virkninger av konkrete forurensninger og miljødeleggelse. De vil kurrere pasienten – jorda. Andre organisasjoner viser i større grad til årsaker, med ønske om å få bukt med sykdommen. Dette betyr at det er ulike fokus på å sette konkrete krav rettet mot ulike interesser og politiske og økonomiske maktforhold. Ulikt engasjement mot militærindustrielle komplekser og maktinteressene bak krigføring speiler i en viss grad ulikhet i 'scope' ut i fra ståsted.

Deler av miljøbevegelsen er mye basert på utredninger, lobbyvirksomhet, offentlig støtte og får slippe til i sentrale maktrelaterte fora. Kritikkk mot militæret og NATO kan dempes ned for ikke å bli stuerene.

- **Deler av miljøbevegelsen kan se militæret som allierte i en løsnings- og verdikamp**

Miljøbevegelsen er ikke enhetlig. Den har en historie med ulike syn og med ulik grad av samfunnskritikk, og ulike syn på årsaker og virkninger. (Se avsnittet under med nærmere historiske referansepunkter.) Det folkelige engasjementet og mange FN-rapporter rundt miljø- og klimatrusler gjør at det kommer opp mange løsningsforslag. Ulike maktgrupper vil selvsagt sette miljøkampen inn i «sitt bilde», og ulike økonomiske interessegrupper vil prøve å selge inn sine løsninger – noen også for å tjene penger. Til en viss grad dominerer en tankegang om at «markedet kan løse problemet». Brundtland-ideologien hevdet at den globale sosiale og miljømessige krisen kunne løses ved «bærekraftig vekst» og vinn-vinn-løsninger sammen med de store internasjonale selskapene. I et sånt bilde blir miljøkampen til en verdikamp om å sikre markedskreftene og forsvare et «liberalt» system. Når militæret og kriger framstilles som gode forsvarere av de samme verdiene, så blir det lite rom for kritikk og fokus på miljøkonsekvenser. Slike sammenhenger er ikke alltid eksplisitt, men kan likevel ligge til grunn for passivitet og at fokus settes på andre forhold.

En variant av hvordan maktgrupper vil sette miljøkampen inn i «sitt bilde» er også ved å vri miljøkampen direkte bort fra spørsmålet om egen makt. Krigføring og militæret, og klimaendringer framstilles som en isolert utfordring. Dette må løses med mere makt og handlingskraft – som kan bety støtte til autoritære krefter, som nettopp står bak kriger og militær opprustning. Terje Osmundsen er næringslivsleder og grunnlegger og adm. direktør i «Empower New Energy», et selskap for investeringer i små og mellomstore sol- og vannkraftprosjekter i utviklingsland, og konserndirektør i solenergiselskapet «Scatec Solar,» der han hadde ansvar for selskapets utvikling av nye fremvoksende markeder, bla. Sør-Afrika, Midt-Østen og Ukraina. Han har foreslått at NATO burde gjøre energi og klima til sin sak som ledd i sin militære sikkerhetsstrategi. (Aftenposten 6/6-2019)

Bilder fra Joint Forces B52 in action - taskandpurpose.com

Deler av miljøbevegelsen må ta inn over seg mer helhet og alliere seg med fredsbevegelsen

Miljøbevegelsen trenger helhetssyn, solidaritets-perspektiv, mer opplysningsarbeid og samfunnsengasjement. Krieger og militær opprustningens klima- og miljøeffekt er godt synlig. Informasjon om militæret og krigers miljøkonsekvenser må bli mer tilgjengelig. Militære aktiviteter må med i miljøregnskap.

Selv om militære fiender selv er miljøsvin, så er det korttenkt hvis det fører til passivitet i forhold til «eget militæres» synder. Det blir en ond spiral med konsekvenser med økt konkurranse om opprustning og økt spenning, og en konkurranse om å bli de største miljøsvina.

Miljø- og klimakonsekvensene er i seg selv en av de største truslene – uansett om det skjer hjemme, hos alliansepartnere eller hos fienden. Klimaendringer og miljøkonsekvenser skaper i seg selv grunnlag for krig og konflikter.

Mangfoldet og bredden i miljøbevegelsen er et gode. Vi trenger både sykepleiere, leger og vaksiner. Militæret og krigers miljøkonsekvenser kan likevel adresseres på ulike måter og skape grunnlag for allianser og samarbeid om enkelte spørsmål. Informasjon om militæret og krigers miljødeleggeringer i seg selv er et viktig bidrag. I praksis er frykt for splittelse ofte passiviserende – i forhold til kraften og styrken i samarbeid og å løfte blikket. Miljøkampen er uansett en form for «politisk bevegelse».

Miljøbevegelsen må adressere at militarisering og krigføring truer miljø og klima. Antikrigs- og fredsbevegelsen må tilsvarende adressere at krig og opprustning ikke bare truer freden, men klima og miljø. Det må skapes grunnlag for samarbeid på tvers – mellom miljøorganisasjoner og freds- og antikrigs-organisasjoner.

Klimaendringens løsning ligger mye i økonomisk endring. Flere stiller spørsmål ved hvordan det nyliberalismen grunnstein om evig vekst harmonere med jordas helt fysiske begrensninger. Dagens militarisme er ofte forsvarer for nyliberalismen og kommer i klinsj med miljøbevegelsen på flere punkter.

Global utnyttelse av råvarer og deres transport krever imperial maktpolitikk for å beskytte tilgangen til fossile ressurser. Globalt sløsing med ressurser er bare mulig med militær maktpolitikk. Krigsmakt og Norge som NATO-alliert er til for å forsvare norsk oljeproduksjon. Krav om overgang til fossilfri energi med reduksjon av produksjon og forbruk, som betyr mindre olje-intensivitet i Norge, står i direkte motsetning til dette militære maktregimet. Realiteter bak krig og militære aktiviteter kan ofte være «**å bombe for olje og børs**».

Norges NATO-tilknytning brukes som politisk plattform for at Norge ikke vil skrive under på FN-erklæringen om atomvåpenforbud. Det må ses på bakgrunn i at NATO har som en del av sin egen strategi å kunne være førstehånds brukere av atomvåpen. Det viser også hvordan NATO står i motsetning til et viktig miljøkrav.

nei
TIL ATOMVÅPEN

=

stoppnato

Ved å underskrive dette oppropet stiller du deg bak vårt opprop: "Jeg støtter et forbud mot atomvåpen og krever at den norske regjeringen slutter seg til FNs internasjonale atomvåpenforbud".

Det er en sammenheng mellom utslipp fra jagerfly - F35 - og hva de brukes til! Det betyr at "tekniske" miljøkrav om reduksjon av antall fly, må ses i sammenheng med hvorfor de er der - som krigsmaskiner til utenlandsoppdrag for NATO.

Deler i miljøbevegelsen er i ferd med å åpne ett øye, men vil se mye bedre med to

Argumenter fra CICERO hold er interessant både fordi det illustrerer at det settes lite fokus på militære utslipp, men også fordi det nærmest gir en begrunnelse som forsvar for hvorfor. CICERO Senter for klimaforskning er norsk institutt for tverrfaglig klimaforskning. Det ble opprettet i 1990 av den norske regjeringen og fikk i mandat «å utvikle kunnskapsgrunnlaget i nasjonal og internasjonal klimapolitikk». I dag er CICERO en forskningsstiftelse med tilknytning til Universitetet i Oslo.

Robbie Andrew er en såkalt «Senior scientist» ved CICERO. Hans twitter-meldinger er interessant lesing. Denne meldingen fra 4/5 sier en del. *"Det er sant at USA fikk et spesielt unntak under Kyoto Protokollen slik at deres militær utslipp ble ekskludert fra deres reduksjonsmål. Men siden USA aldri ratifisert Protokollen, spilte dette egentlig ingen rolle."*

Han Twitterer også videre: *«Når militæret kjøper brennstoff i andre land sier internasjonale regler at det er disse andre landene som skal rapportere eventuelle utslipp.»*

Det gjøres et poeng av at selv om Paris-avtalen ikke gir militæret automatisk unntak, «fritak», så betyr ikke det at de må la være. Nei men de kan la være.

Når det settes lite fokus på militærets aktive forurensning, så er denne typen logikk en god illustrasjon på hvorfor.

Det blir nesten litt merkelig når en henvisning fra Robbie Andrew selv på Twitter viser til at: *«En US myndighetsperson sa at avtalen ikke hadde noen bestemmelser som dekker militær etterlevelse på en eller annen måte, og overlater beslutninger til nasjonalstater..»*

Det er samtidig ikke til å unngå at militærets forurensende effekt også påvirker deler av miljøbevegelsen. Kravene er hovedsakelig knyttet opp mot rapportering og teknologiske effektiviseringstiltak (klimatiltak).

«Det er generelt et stort problem at militæret i verden får fritak fra klimarapportering og klimatiltak. Slik kan vi ikke ha det når alle deler av samfunnet skal ned på nullutslipp innen 2050», sier Gaute Eiterjord, leder i Natur og Ungdom. (Dagsavisen 14/10/19). Han sier også at han «ser ingen grunn til at Forsvaret skal være i en særstilling når det gjelder behovet for utslippskutt».

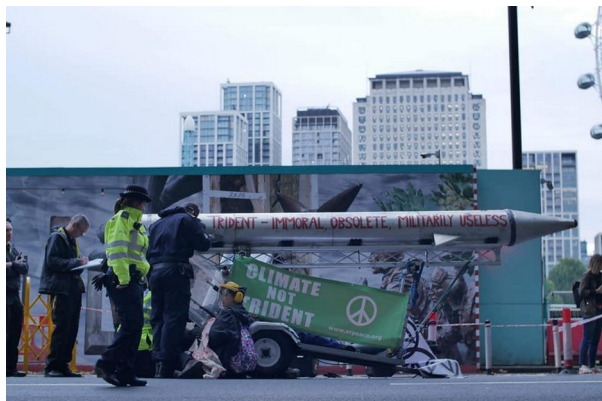
«Klimakrisa krever handling på alle samfunnsområder. Det må selvsagt inkludere svindyre, forurensende jagerfly. Statsbudsjettet legger ikke opp til å nå Norges klimamål. Vi forventer oss at opposisjonen fortsetter å utfordre regjeringen både på flyutslipp og oljeleting», sier Frode Pleyrn, leder i Greenpeace Norge. (Dagsavisen 14/10/19).

Miljøorganisasjonen Spire adresserer også motsetningen mellom at det militære slipper ut klimagasser som resultat av konflikter som oppstår pga. for stort klimaskadende utslipp. Men også der er fokuset på tekniske løsninger.

«Vi kjøper forsvarsmateriell med en tanke om å forsvare oss mot konflikt, mens vi samtidig er med på å gjøre verden til et farligere sted gjennom økte klimagassutslipp og å bruke mer av verdens raskt minkende ressursgrunnlag. Klima- og miljøkrisa river livsgrunnlaget vekk fra under føttene våre over hele verden, og her vil vi bidra til å skape flere og flere konflikter. Norge bør som minimum utrede denne risikoen ved kjøp av nye jagerfly, samt begrense antallet drastisk», sier Hege Skarrud, leder i miljø- og utviklings-organisasjonen Spire. (Dagsavisen 14/10/19).

Sammenhengen mellom militarisering/krig og klima/miljø er mer enn et teknologisk spørsmål

Eksempel til etterfølgelse: 18/10 protesterte XR fredsaktivister ved Leonardo UKs hovedkvarter i Great George Street. De protestere bl.a. mot selskapets engasjement i våpenhandelen av delsystemer for missiler brukt i Yemen og Syria, samt annen medieteknologi og telekommunikasjon.

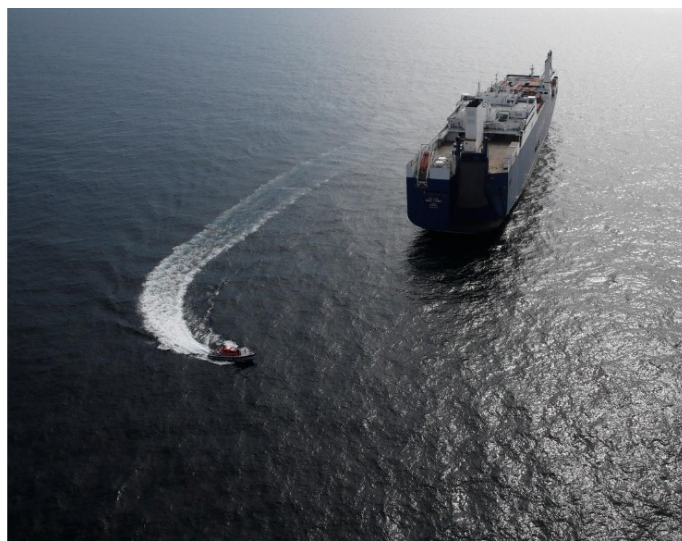
Bilde fra <https://xrpeace.org>

BREAKING: Extinction Rebellion targets arms industry: Disarm to Decarbonise

October 17, 2019 by Julia

Franske havnearbeidere, menneskerettighetsgrupper og fredsaktivister i Le Havre og italienske i Genova hindret i mai en Saudi-Arabisk frakteskip i lastning og frakt av våpen til Jemen. "Vi vil ikke arbeide for krig. Vi vil ikke bidra til at sivile dør og menneskerettighetsbrudd i Jemen"

A French patrol boat sails next to the Bahri-Yanbu, a Saudi Arabian cargo ship, that waits to enter in the port of Le Havre, as human rights groups try to block the loading of weapons onto the vessel, France, May 10, 2019. REUTERS/Benoit Tessier

Kampen for **fred med jorda** må forenes med kamp for **fred på jorda**.

Et grunnlag for samarbeid og se enhet på tvers ligger også i en forståelse om at krigstrusler og miljø- og klimatrusler har overlappende opphav. Årsaker til trusler mot miljø- og klima henger sammen med årsaker til krig. Felles kamp legger et grunnlag for å ta vare på miljø og planet i en fredelig framtid.

Det er viktig å feie for egen dør og sette navn på katta

Det betyr å identifisere konkrete forurenserer og stille konkrete krav. Hvem forurenser i praksis. I gjennomgang over er det mye vist til USA og NATOs militære forurensing – selv om dette ikke fristiller andre lands militære. Likevel er en grunn til å sette fingeren på USA/NATO som de norske myndigheters medsammensvorne. Dette med å feie for egen dør.

«Å være for NATO og mot atomvåpen. Det er som å være for egg, men mot høns.» (Jorun Gulbradsen i NRK 1985). En sak er at NATOs militærarsenal inkluderer atomvåpen. I tillegg så har de en uttrykt strategi om mulig førstehånds bruk.

Det er viktig å ta de konkrete miljøsvin-pusherne

Det militær-industrielle komplekset i NATOs bakland kan, på 70-årsdagen for NATOs opprettelse, gratulere seg selv med at verden nå globalt bruker nærmere 16 000 milliarder kroner årlig til krigsopprustning for å lage en «fredeligere verden». NATO står for halvparten. USA alene bruker nær 6000 milliarder kroner (3,5 prosent av BNP), og Kina tar andreplassen (de har doblet utgiftene det siste tiåret). Russland henger med og bruker ca. tiendeparten av USA, og Norge igjen en tiendepart av Russland – nesten 50 milliarder kroner årlig.

I media er en mer opptatt av øke militærbudsjettene enn å senke dem. Krigsindustrien og våpenproduksjon og salg er «big business».

I boka «*Prophets of War. Lockheed Martin and the making of the Military-Industrial Complex*» beskrives lobbyvirksomheten knyttet til NATOs satsing overfor tidligere Warszawapakt-land. NATOs geopolitiske forskyvning østover er tungt forankret i det militær-industrielle komplekset.. «*U.S Committee to Expand Nato*» hadde toppfigur fra Lockheed Martin og promoterte våpensalg i samspill med NATOs utvidelse østover.

USAs krav om å militæropprusting av NATO er basert på investeringer fra USAs våpenindustri. Douglas Lute, som har vært en del av USAs administrasjon og ledet NATO/USAs krigføring i Afghanistan og Irak, sa på et NUPI-seminar 13. juni 2018: «**2 %-målet er et viktig mål for Europa som USAs viktige handelspartner**» og «**har et stort økonomisk potensiale**». (les for USAs våpenindustri). Han fortsatte «**det er fundamentalt bra for good business.**» Om Nato framhevet han i tillegg til det økonomiske muligheter, USAs (enestående) fordel av å ha 28 medsammensvorne. Han sa fint lite om Europas forsvar og sikkerhet.

Våpenindustri bruker milliarder av dollar på å kjøpe seg innflytelse over USAs medier, tenketanker, kongress, regjering og diplomati, slik at disse skal påvirke politiske prosesser for å øke salg av amerikansk krigsutstyr. De største våpenvirmaene i USA er: Lockheed Martin, Boeing, Raytheon, BAE Systems, Northrop Grumman, General Dynamics, Airbus, Thales

Våpenindustrien har vokst gigantisk og er sammenvevd gjennom kapitalfond både med media og andre næringer.

USAs 5 største våpenindustrielskaper

De samme kapitalfondene er de største eiere både i våpenindustrien og i medieindustrien i USA – et militærindustriell mediekomplekset. Og de samme kapitalfondene - BlackRock, Fidelity, Vanguard og State Street - er de største eiere i samtlige av de sju dominerende bankene og finansinstitusjonene. Som i sin tur er de største eiere innen IT-sektoren og har sentrale fingre i de største nærings- og merkevarekjedene. Det er ikke uten grunn at business Trump er president og fronter økt militarisering og amerikansk våpensalg.

Det militærindustrielle kompleks i USA lever av kriger og opprustning, og en sterk lobby vil ha en opprustning også på det eurasiske kontinent – for å sikre egne økonomiske interesser og for å hindre at andre land overtar USAs ledende økonomiske og politiske rolle.

Våpenprodusenter og -handlere blir de store vinnere

Tegning: politicalcartoons.com

Et høyere brøl!

Forebygging av miljøkatastrofer, forebygging av ytterligere klimakatastrofer, slutten av såkalte vekstsamfunn og ivaretagelse av fred og nedrustning er to sider av den samme mynten, som kan kalles global rettferdighet.

Militære aktiviteter og militærvesenet er store forurenserer. I tillegg så handler militarisering, opprustning og kriger mye om kontroll med ressurser og energi, forvar av oljebasert økonomier og investeringer. Klimakampen handler dypst sett også om hvordan samfunnet skal styres, om hvordan makt og rikdom skal fordeles, og ikke minst om hvem som skal bære byrdene og hvordan.

Alle løver brøler ikke like høyt. De brøler heller ikke i samme retning. Men lyden av mange brøl mot militæret og krigers miljø- og klimaødeleggelser, må høres i langt større grad. Skal vi redde vår jord.

Det blir ikke fred med jorda før det blir fred på jorda!
Globalt sløsing med ressurser er bare mulig med militær maktpolitikk
Krig og vold brukes for imperial ressursikkerhet

Vedlegg:

Passivitet rundt militærets miljøutslipp kan også ha bakgrunn i den historiske utviklingen i miljøbevegelser.

I 1958 fant den første «Aldermaston marsjen» sted i Storbritannia. Den gikk over fire døgn med flere tusen deltakere. Det skjedde samtidig med masseprotester i Japan og en internasjonal mobilisering mot atomvåpen som en global «trussel mot menneskeheten».

I den globale klima- og miljøbevegelsen i 60-årene og tidlig på 1970-tallet ble helse og bevaring trukket inn i et miljøperspektiv. Det var også en voksende forståelse for at miljøtrusler ikke bare hadde lokal opprinnelse. Globale virkninger fra radioaktivitet ved atombombetesting og trussel om en atomkrig skapte grunnlag for protestbevegelser og aktivisme, og påvirket miljøbevegelsen.

FNs første miljøkonferanse i 1972 i Stockholm var preget av protester mot kjemisk krigføring i Vietnam og bruk av giftgassen «Agent Orange» - 76 millioner liter ble sluppet over åkre og skoger i Sør-Øst Asia. Globale miljøbevegelser adresserte, med sterk deltakelse fra land i sør, atomnedrusting og tilknytning mellom miljø og fred.

På slutten av 1980-tallet og utover på 1990-tallet oppstod en uenighet mellom de som så på klimautfordringene relatert til samfunn og konfliktspørsmål, og de som sluttet seg til en ideologi om «bærekraftig utvikling». En mer systemkritisk bevegelse var basert på globale rettferdighetskrav som stilte spørsmål ved den eksisterende utviklingsmodellen – sammen med protester mot Verdensbanken og internasjonal urett. Brundtland-ideologien hevdet tvertimot at den globale sosiale og miljømessige krisen kunne løses ved bærekraftig vekst og vinn-vinn-løsninger sammen med de store internasjonale selskapene.

Det var store klimamarsjer internasjonalt rundt 1990, og i 70 land ble det arrangert «klimaaksjonsdager». Men ved Rio-konferansen i 1992 ble den kritiske delen av bevegelsen skjøvet i bakgrunnen for Brundtland-strategien som ble understøttet av såkalt «NGO-lobbyister». Strategier som var i konflikt med selskapers profittjag kom på defensiven.

Denne utviklingen ble også stadfestet i Berlin 1995 med ytterligere marginalisering av de systemkritiske stemmene. Disse ble på sin måte en del i den første bølgen i en «anti-

globaliseringsbevegelse». Denne bevegelsen fikk en oppblomstring i forbindelse med København-møtet i 2009. Et alternativ «klimaforum» med 5000 deltakere ropte på «systemskifte ikke klimaskifte».

I perioden 2010-2018 Var det en del uenigheter mellom mer vestlige miljøaktivister og aktivister fra fattigere land. Systemkritisk «vekstmotstand» ble delvis marginalisert og passivisert. Den mer offisielle klimabevegelsen ble i større grad styrt av lobbyister. Globale kampanjer skulle ikke stå opp mot neoliberale løsninger og opponere mot Brundtland-ideologien. Samtidig oppstod likevel en del lokale «direkte aksjon»- bevegelseer knyttet til økologi og feminisme med systemoverskridende fokus med allianse til bondebevegelseer og fagforeningeer.

Den systemkritiske miljøbevegelsen lykkes ikke så godt med å ta globale initiativer, og ble mye marginalisert på klimakonferanser. Det gjorde at «mainstream» mer upolitiserte miljøkampanjer ble dominerende med sine sterke ressurser i ryggen.

I dag er det en mer trykkoker-lignende tilstand. Flere snakker om miljø- og klima-krise også blant tradisjonelle politikere. Kampen står fortsatt mellom troen på markedskrefter og at systemet vil løse problemet og andre som ser behov for fundamentale endringer. Miljø og klimabevegelsen nasjonalt er i stor grad en form for «ensaks-bevegelseer», men det er tendenseer til bredere samarbeid på tvers. Internasjonalt er det et voksende nettverk i et fellesskap mellom sosiale bevegelseer, fredsbevegelseer og miljøbevegelseer.